

Minden könyvnek két szerzője van

Márciusában ismét Nagyváradon járt **Mircea Cărtărescu**, az egyik legismertebb kortárs román író. A több alkalommal irodalmi Nobel-díjra jelölt szerzővel, akit a szervezők nevében Mircea Pricăjan, a *Familia* folyóirat szerkesztője köszöntött, a Nagyvárad Egyetem dísztermében Dan-Liviu Boeriu irodalomkritikus beszélgetett. című Honlapunkon (varad.ro) *Az irodalom kalandjai* című beszélgetés néhány mozzanatát, köztük a vidámabb történeteket is kiemeltük, most a szerző – aki saját bevallása szerint szívesebben gondol magára szerzőként, mint íróként – irodalommal, könyvekkel, olvasással kapcsolatos gondolatait ismertettük meg olvasóinkkal.

A hasznosat a kellemessel szeretné összekötni, mondta bevezetésül Mircea Cărtărescu, aki szerint az irodalom képzelet kérdése is. Sokat gondolkodott az író–olvasó találkozó címen is, végül *Az irodalom kalandjai* mellett döntött, mert maga a kaland szó többértelmű, és kifejezi azt, ami az irodalom. Jelentheti a kaland a felfedezést, hiszen mindannyian egy óriás labirintusban élünk, és mindannyiunknak szüksége van bátorságra ahhoz, hogy felfedezzük azt is, kik vagyunk valójában, hogy kalandozni merjünk a saját komfortzónánkon kívül. Ehhez bátorságra, kezdeményezőkézségre és annak tudására van szükségünk, hogy folyamatosan egyfajta boldog fenye-

getettségben élünk, hiszen a kaland veszély is jelent, de a kalandozó elnyeri jutalmát is. Gondoljunk két gyermekre, akik benyitnak egy elvarázsolt kertbe, elkezdik felfedezni annak rejtekhelyeit, és tériszonyt is érezhetnek, ami a védekezési ösztöneiket ébreszti fel. Vissza is térnének a jól ismert, kitaposott útra, de mégis tovább kalandoznak, és az útjuk végén majd találnak egy sündisznót, egy szitakötőt vagy egy régi érmét. Bármit is találnak, erről az utazásról úgy térnek vissza, hogy visznek magukkal valami értékeset, amit ők maguk fedeztek fel. Ugyanilyen az irodalom is, kalandozunk a könyvekben, mint egy labirintusban, miközben átéljük a könyvek szereplőinek életét. Minden könyv egy külön világ, olyan, mint egy templom, senki nem kötelez arra, hogy belépj, de az ajtó nyitva áll előtted. A könyvben pedig felfedezheted azt a sünt, azt a szitakötőt vagy azt az érmét – hangzott el.

A jó, a nagy könyvek titka az Cărtărescu szerint, hogy ahányszor csak elolvasod azokat, valami mást fedezel fel bennük. Ráadásul senki sem ugyanazt a könyvet olvassa, tette hozzá, az irodalom ugyanis az a művészeti ág, amelyben két szerző van: az író és az olvasó. Az irodalmi mű egy kód, amelyet minden olvasó megkap, de ki-ki a saját tudása, tapasztalata szerint fejt meg. Ha például azt olvassuk: „szeles este volt”, az olvasóban a saját

Fotó: Familia Jollyirat / Alex Mara

Dan-Liviu Boeriu és Mircea Cărtărescu

emlékeit, tapasztalatait idézik fel a leírtak, nem tudhatja, hogy az író fejében mi járt, mikor ezt a mondatot leírta. Így válik az olvasó is a mű szerzőjévé. Kalandozásaink során ugyanakkor veszélyekre is számítanunk kell, hiszen abban az elvárásolt kertben találhatunk skorpiót vagy mérgező élőlényeket is. Az irodalomhoz bátorságra van szükség, vélte a szerző, majd Franz Kafkát idézte, aki szerint egy könyv olyan, mint egy fejsze, amelyet az olvasó fagyott, a világ fantasztikumára és szépségére érzéketlen agyába vág.

Ő maga gyermekként vált olvasóvá, és ez is a hivatása, nem csak az, hogy szerzővé legyen, mondta Mircea Cărtărescu, aki gyermekkoráról és gyermekkori olvasmányélményeiről is beszélt, akkor szerette meg például a tudományos-fantasztikus irodalmat. A fordítások kapcsán elmondta, sokat számít, hogy a fordító ismerje azt a kultúrát, amelyből a szerző származik, ismerje annak belső enciklopédiáját, mert nemcsak szavakat és mondatokat,

hanem egész kultúrát kell lefordítania annak, aki könyvet fordít. Szerinte azok a fordítások a sikeresek, amelyek az adott mű kulturális háttérét is jól adják át, és felidézte egyik saját könyvének katasztrófálisra sikeredett francia fordítását is. Mint mondta, az ő művei például Dél-Amerikában nagyon népszerűek, szerinte azért is, mert az a fajta mágikus realizmus köszön vissza könyveiben, ami a dél-amerikai szerzők sajátja.

A szerző az irodalom váráról vagy templomáról is beszélt. Mint mondta, az irodalmat egy hegy tetején álló várnak képzelel. Ez a vár jól látható, és ez úgynevezett népszerű irodalom jelenti a vár alapját. Ilyenek a krimik, az erotikus vagy éppen tudományos-fantasztikus könyvek, amelyek nem tartoznak a fősodorhoz, de szükség van rájuk, mert az olvasást kamaszként, fiatalként mindannyian ezekkel kezdjük, hogy aztán fokozatosan tovább léphessünk. Ezekre épül a következő emelet, ahol az úgynevezett hivatásos írók találhatók,

azok, akik mesterien tudnak elmesélni egy történetet, a realisták, mint például Balzac vagy Tolsztoj. Ha az irodalmat egy katedrálisnak képzeljük el, ők építik meg ennek falait. Az irodalom azonban nemcsak hivatás, hanem művészet is, van egy újabb emelet, itt találjuk azokat az írókat, akik művészek is egyben. A katedrális hasonlatát folytatva, ők azok, akik a freskókat készítik, elhelyezik a szobrokat azért, hogy kidíszítsék a teret és a falakat. Ezen az emeleten található a költőket, mint amilyen például Rilke, és egyes írókat, mint például Nabokov vagy Max Blecher, akik az egyes frázisokat, gondolatokat cizellálják megcsodálni valóvá. Ők azok, akik – a templomos hasonlatnál maradva – a díszkivilágítást adják, s a

felettük lévő szinten állnak azok, akik számára az irodalom egyet jelent a hittel. Ők az irodalom prófétái, papjai, akik megszentelik a templomot, ilyen író például Dante és Shakespeare, vagy Dosztojevszkij, James Joyce, Vargas Llosa. Az említettek azért írnak, hogy leírják az emberi sorsot, azt, ami emberi, és itt érinti meg az irodalom a szakralitást. Az építmény tetején az ő számára van valaki, aki az egésznek a díszje. Ő éri el a metafizikát: rajzol egy ajtót a falra, és kilép azon, ez pedig számára Franz Kafka, mondta Mircea Cărtărescu, aki hozzátette: az ő legfőbb törekvése is az, hogy megmutassa az ember emberi oldalát.

Fried Noémi Lujza

Önkritika